

Брюховецька Л. І. Найцікавіша історія в Європі. Екранні версії / Лариса Брюховецька // Кінематографічні студії. Випуск другий. – К. : Задруга, 2014. – 496 с.

У світовому кіно 1990 – 2010-х простежується помітне підвищення інтересу до історичних постановок, зумовлене пошуками базових засад національної ідентичності різних народів в умовах глобалізму, вплив якого посилюється з середини 1980-х. Разом зі збільшенням виробництва кінотворів на історичному матеріалі формується і цілий напрям присвячених їм мистецтвознавчих студій. Розвідки такого штибу вимагають від авторів глибокого розуміння процесів, які відбуваються не лише в кінематографі, а й у всіх царинах функціонування національної спільноти, – від духовної до економічної. І саме з цих позицій підійшла до справи Лариса Брюховецька в першому вітчизняному дослідженні цього напрямку – фундаментальній праці «Найцікавіша історія в Європі. Екранні версії», виданій у 2014 році.

Праця Л. Брюховецької являє собою своєрідний кінознавчий епос, в якому історія країни, історія кіно і біографія автора органічно поєднані в одному монументальному тексті. Завдяки міждисциплінарному підходу аналіз виходить далеко за межі кіно, поширюючись на явища літератури, живопису, музичної культури. На відміну від традиційних мистецтвознавчих розвідок «Найцікавіша історія в Європі. Екранні версії» послідовно приділяє значну увагу історичному наративу, про-

водячи чітку паралель між реальними подіями різних епох і їхніми екранними прочитаннями. Перший розділ є своєрідним заспівом до студій і окреслює основи авторського бачення теми в коротких есеях про літературні концепції історії України – від Тараса Шевченка до Ліни Костенко. Власне розгляд кінематографічного контексту авторка розпочинає добою ВУФКУ, зауважуючи, що «найперший український радянський фільм радянських часів визначити важко». На думку Л. Брюховецької, таких картин було дві й вийшли вони майже одночасно: «Тарас Трясило» (1926) і «Звенигора» (1927). За спостереженням авторки, за дев'ять десятиліть, які відтоді минули, історичний жанр так і не набув поширення в українському кіно: через негласне табу влади на українську історію з'являлися лише поодинокі зразки цього жанру. Вітчизняні кіномитці десятиліттями намагалися втілити чимало цікавих задумів, які так і не дістали змоги реалізувати. Особливу цінність дослідження Л. Брюховецької становить її аналітичний огляд найпоказовіших з цих задумів, вперше розглянутих комплексно як невід'ємну частку кінопроцесу в Україні.

Ця праця поєднує в собі об'єктивність мистецтвознавця і суб'єктивність безкомпромісного патріота. Конфлікт цих двох підходів прозоро про-

ступає в розлогому аналізові контroversійної картини Юрія Іллєнка «Молитва за гетьмана Мазепу», в якій метафоричну тканину образів проштрикнуто списками політичних викриттів. Цілковито поділяючи пафос викриття злочинної імперської політики Росії цього фільму, Л. Брюховецька вступає в боротьбу з самою собою, оцінюючи його драматургію і глядацький потенціал. Прагнучи, з одного боку, цілковито підтримати цей амбітний україноцентричний проект, вона разом із тим не може цілковито зректись об'єктивності оцінки твору. Привертає увагу ремарка у передмові до книги, де авторка висловлює окрему подяку дочці – Ользі Брюховецькій – за «конструктивну критику». Це невеличке згадування відкриває завісу над полем культурних баталій представниць двох поколінь династії Брюховецьких, котре розгорнулося під час роботи над 32-ма сторінками розділу, присвяченого фільмові Іллєнка. Хоча в межах розділу перемогу зрештою одержує безкомпромісний науковець Ольга, але Лариса лишає останнє слово за собою, розміщуючи на обкладинці своєї книги іконографічний кадр з «Мазепи» як визнання його визначального значення для історичного жанру в Україні. Це показовий приклад конструктивної взаємодії визнаного мистецтвознавця з молодого генерацією науковців, до чийої творчості вона ставиться зацікавлено і з повагою – як-от до публікації аспірантки ІМФЕ ім. М. Т. Рильського А. Шульгіної, чий інтерв'ю з художницею по костюмах фільму «Захар Беркут» цитує в книжці,

оповідаючи про реконструкцію історії в процесі цієї постановки Л. Осики.

Важливою рисою праці Л. Брюховецької є залучення до аналізу не лише готового фільму, а й істотних характеристик процесу його творення. Аналізуючи діалектичні взаємини між минулим і сучасністю, авторка з'ясовує, як фільми про минувшину оцінюють історичний поступ України, її досягнення і прорахунки, які образи українськості доносять до національної й міжнародної спільнот.

Починаючи з середини 1980-х Л. Брюховецька опублікувала цілу низку монографій, присвячених творчості окремих митців («Своє/рідне кіно Леоніда Бикова», «Леонід Осика», «Кіносвіт Юрія Іллєнка» та ін.), стильовим течіям («Поетична хвиля українського кіно») і специфічним явищам («Випробування творчистію. Молоді режисери українського кіно», «Приховані фільми. Українське кіно 90-х») українського кіно. Сфера її мистецтвознавчих зацікавлень охоплює широке коло питань, пов'язаних із кінопроцесом і дає змогу максимально об'ємно осмислити його проблематику. Велику роль тут відіграє і багаторічний досвід роботи на посаді головного редактора журналу «Кіно-Театр» і керівництва Центром кінематографічних студій НаУКМА. «Найцікавіша історія в Європі. Екранні версії» є вражаючим за масштабом мислення і глибиною осягнення теми підсумком трьох десятиліть творчості Лариси Брюховецької. Підсумком, який, на мою думку, вартий статусу дійсного члена Академії мистецтв України.

Людмила НОВІКОВА